

Kauzalismus

Ladislav Hejdánek

jedná se o část původního dokumentu:

[2002](#)

- ♦ myšlenkový deník – záznam, česky, vznik: 2. 2. 2002
- ♦ philosophical diary – record, Czech, origin: 2. 2. 2002

Kauzalismus

Aristotelés se dopustil – podle novodobé přírodovědy – závažné chyby, když se domníval, že zdrojem pohybu je (samozřejmě mimo jiné) TÉLOS, cíl a zároveň konec, který však působí nikoli z vnějšku, nýbrž uvnitř a zevnitř. Kauzální myšlení (které ovšem redukovalo čtyři Aristotelovy „příčiny“ na jedinou, totiž na příčinu působící, *causa efficiens*) je však neudržitelné ve své představě, že všechno, co se děje, je „následkem“ toho, co předcházelo. Z toho pak nutně vyplývá, že někde na počátku bylo *de facto* „rozhodnuto“ o povaze všeho, co se odehrávalo a odehrává později. Když to aplikujeme na jednotlivé události, kterýžto pojem chceme důsledně zavést a držet, zdá se být nemožné oddělovat resp. odlišovat události od sebe navzájem, a jsme nuceni k přijetí jakéhosi pankosmického proudu dění, jakéhosi procesu, v kterém se ovšem ve skutečnosti nic neděje, protože se nic nemění, jen se tento proud jaksi sám převaluje, rozvinuje nebo zase zavíjí. Nic vskutku nového se nikde nemůže objevit, protože by takové „nové“ muselo být čímsi navíc proti tomu, co tu už bylo. A to není možné, neboť to „nové“ by muselo vznikat z „ničeho“, z „nicoty“. Nahlédneme-li nemožnost a neudržitelnost tohoto důsledně domyšleného kauzalismu (event. pankauzalismu), jsme prostě nuceni vzít vážně, že se ve světě, kde žijeme, objevují také novinky, které nejsou „překvapením“ pro nás, které vůbec nemusí být provázeny nějakým překvapením (což je pouze subjektivní záležitost), ale mohou být zcela nenápadné a tak dalekosáhle unikat každé náhodné pozornosti. A vzít na vědomí, že neplatí staré úsloví, že „*nihil novi sub sole*“ (nic nového pod sluncem), že sice některé věci se vskutku opakují, ale že to vůbec neznamená, že se opakují a stále vracejí všechny, nás vede k úkolu se tázat, jak vůbec může vzniknout něco nového a odkud se takové nové věci vůbec berou. A odtud jsme vedeni rovněž k otázce, není-li vlastně posledním zdrojem onoho „nového“ též zdroj, který je na počátku všeho, tedy i toho, co se opakuje, neboť někdy dávno i to muselo být čímsi novým. Do této souvislosti náleží i ona slavná otázka Leibnizova, k níž se mnoho vynikajících filosofů stále vrací, totiž pro je vůbec něco, když mnohem jednodušší by bylo, kdyby nebylo nic.

(Písek, 020202–1.)